

Divskaņu uztveres īpatnības bērnu un pieaugušo respondentu grupā

Solveiga Čeirane

Rīgas Stradiņa universitāte, Valodu centrs, Latvija

Ievads. Ierosme plašāk pētīt divskaņu uztveri radās, jo latviešu valodniecībā joprojām ir atšķirīgs viedoklis par divskaņu fonoloģisko interpretāciju, turklāt ir sastopamas vairākas divskaņu definīcijas.

Pētījumā aplūkotas latviešu valodas divskaņu [ie, iu, ei, eu, ai, au, oi, ou, ui, uo] auditīvās jeb uztverei būtiskās īpašības.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Tā kā svarīgākā informācija par divskaņu artikulāciju ir ietverta abu komponentu formantu pārejās, kā arī pirmā komponenta sākuma daļā un otrā komponenta beigās, tad tika veikti divi eksperimenti, lai noskaidrotu šo segmentu nozīmi latviešu valodas divskaņu atpazīšanā.

Šajā pētījumā uztveres eksperimentos piedalījās 33 pieaugušie un 18 bērni, kuru dzimtā valoda ir latviešu valoda. Pieaugušie bija RSU Audiologopēdijas 1. kursa studenti, bērni – 10-11 gadus veci 4. klases skolēni.

Eksperimentos tika izmantoti dabiskas izrunas ieraksti ar izolētiem divskaņiem, kuri pēc tam rediģēti, izmantojot datorprogrammu *Praat*. Katram divskanī tika izveidoti trīs stimuli no dažādiem izolēti izrunātiem divskaņiem, kopā 30 stimuli katrā eksperimentā.

Rezultāti. Rezultāti rāda, ka vairums pieaugušo divskaņus klasificē pareizi, izņemot divskani [oi] pēc formantu pārejām un divskani [ou] pēc stabilā posma stimuliem.

Savukārt bērnu dati rāda, ka pēc formantu pārejām vairums divskaņu ir atpazīti labāk nekā pēc stabilā posma, kas arī bija gaidāms, tikai [iu], [uo] un [oi] ir pretēji, bet divskaņi [au] un [eu] ir atpazīti vienādi abos eksperimentos (100%). Otrajā eksperimentā sliktāk ir atpazīti divskaņi [ei], [ui], [ou], arī [ie].

Secinājumi. Salīdzinot bērnu un pieaugušo atbildes, vērojamas būtiskas atšķirības, jo pieaugušajiem nebija īpašu problēmu klasificēt divskaņus pēc formantu pārejām un stabilā posma stimuliem, savukārt bērnu atbildēs redzama lielāka dažādība. Abās respondentu grupās slikti atpazīst divskani [ou], turklāt bērni visliktāk atpazīst [ei] pretstatā pieaugušajiem, kuri [ei] atpazīst 100% pareizi. Iespējams, bērni otrā komponenta kvalitātei nav pievērsuši uzmanību vai arī bērnu uztverē otrā komponenta stimula garums bijis pārāk īss. Tāpat jāsecina, ka ļoti dažādi ir rezultāti ar divskaņiem [oi] un [ou], tomēr tendence ir vienāda – abās respondentu grupās otrajā eksperimentā pēc stabilā posma divskanis [oi] ir atpazīti labāk, savukārt [ou] – sliktāk. Otrajā eksperimentā, salīdzinot bērnu un pieaugušo datus, manāmi atšķiras divskaņu [ie], [ei], [ui], arī [ai] rezultāti. Interesanti šķiet tas, ka labi zināmie un mantotie divskaņi [ei], [ie], arī [ai] ir sagādājuši uztveres grūtības salīdzinājumā ar aizgūtiem vai retāk lietotajiem [ui] un [eu].